

CZU: 347:[346.548:336.77](478)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4012032>

**ANALIZĂ CRITICĂ PRIVIND CONFORMITATEA art.1071 CC RM MODERNIZAT
CU LINIILE DIRECTOARE ALE DIRECTIVEI 93/13/CEE ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI
CONSUMATORILOR ÎN CONTRACTELE DE CREDIT BANCAR**

*Mircea GROZAVU**Universitatea de Stat din Moldova*

În prezentul articol ne propunem să analizăm dacă prevederile introduse în art.1071 din Codul civil al Republicii Moldova modernizat sunt conforme cu rațiunile adoptării Directivei 93/13/CEE și care sunt consecințele juridice ale acestei stări de fapt. De asemenea, vom supune analizei unele exemple prin care aplicarea art.1071 CC RM modernizat ar putea duce la concluzii contradictorii.

Cuvinte-cheie: clauze abuzive, clauze neclare, protecția consumatorilor, armonizarea legislației.

**CRITICAL ANALYSIS ON THE COMPLIANCE OF art.1071 CC RM OF THE
MODERNIZED WITH THE GUIDELINES OF DIRECTIVE 93/13/EEC IN THE FIELD
OF CONSUMER PROTECTION IN BANK LOAN CONTRACTS**

The purpose of this article is to analyze whether the provisions introduced in art.1071 of the modernized Civil Code of the Republic of Moldova, are in line with the reasons of adopting Directive 93/13/EEC and what are the legal consequences of this state of affairs. We also intend to carry out an analysis of several examples where the application of art. 1071 CC RM modernized could lead to contradictory conclusions.

Keywords: abusive clauses, unclear clauses, consumer protection, harmonization of legislation.

Introducere

Odată cu asocierea Republicii Moldova la Uniunea Europeană prin semnarea Acordului de Asociere în data de 27.06.2014, la Bruxelles, Acord ratificat la 02.07.2014 de către Parlamentul Republicii Moldova, prevederile dreptului național urmează să fie armonizate cu prevederile dreptului Uniunii Europene. Printre domeniile de drept în care urmează să fie realizat procesul de armonizare a legislației naționale a Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene se regăsește și domeniul protecției drepturilor consumatorului.

Nu putem spune, însă, că până la parafarea Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană legislația națională nu era familiarizată cu conceptul de clauze abuzive și protecția consumatorilor, fiindcă încă în anul 2003 a fost adoptată Legea nr.105/2003 privind protecția consumatorilor, care prevedea noțiunea de clauză abuzivă și stabilea regimul sancționator pentru folosirea clauzelor abuzive în contractele dintre consumatori și profesioniști.

În prezent, prevederile Legii 105/2003 referitoare la clauzele abuzive au fost completate ca urmare a modernizării și republicării Codului civil al Republicii Moldova prin Legea 133/2018, iar de la data de 01.03.2019 prevederile acesteia se regăsesc și în conținutul Codului civil al Republicii Moldova, modernizat.

Rezultate și discuții

Revenind la conținutul Acordului de Asociere semnat între Republica Moldova și Uniunea Europeană, consemnăm că în art.38-40 din Capitolul V, intitulat „Protecția consumatorilor”, s-a stabilit că părțile semnatare ale acestui Acord urmează să coopereze în vederea asigurării unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor și pentru a asigura compatibilitatea dintre sistemele lor de protecție a consumatorilor.

Conform art.39 lit.a) din Acordul de Asociere, pentru atingerea scopului principal de omogenizare a sistemelor de protecție a consumatorilor și de asigurare a unui nivel înalt de protecție pentru consumatori, au fost trasate mai multe obiective, primul dintre acestea fiind „urmărirea apropierei legislației în materie de protecție a consumatorilor, care să aibă la bază prioritățile menționate în anexa IV la prezentul Acord, evitând totodată barierele în calea comerțului pentru a garanta consumatorilor posibilitatea reală de a alege”.

Printre actele normative de la nivelul Uniunii Europene, care au fost stabilite spre transpunere de către Republica Moldova, ca urmare a semnării Acordului de Asociere, în domeniul protecției consumatorilor, în

anexa IV la Acordul de Asociere, se enumeră atât Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (dispozițiile acestei Directive se pun în aplicare în termen de 4 ani de la intrarea în vigoare a prezentului Acord), cât și Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori (dispozițiile acestei Directive se pun în aplicare în termen de 2 ani de la intrarea în vigoare a prezentului Acord) [1].

Având în vedere că termenul de 4 ani de la intrarea în vigoare a Acordului de Asociere s-a împlinit la data de 02.07.2018, respectiv înainte de modernizarea Codului civil al Republicii Moldova, este previzibil ca prevederile normative din conținutul acestuia să fie armonizate cu prevederile din Directiva 93/13/CEE, privind clauzele abuzive.

Însă, din analiza detaliată a prevederilor art.1071 CC RM din Capitolul intitulat „Clauzele abuzive” putem observa cu interes că acestea stabilesc următoarele:

Articolul 1071. Obligația de transparență privind clauzele care nu au fost negociate individual

(1) *Persoana care prezintă clauze care nu au fost negociate individual este obligată să se asigure că ele sunt elaborate și comunicate într-un limbaj clar și inteligibil, precum și să fie lizibile. Această cerință este aplicabilă textului în întregime, inclusiv notelor de subsol, trimiterilor la alte texte sau specificațiilor de orice natură.*

(2) *Într-un contract dintre un profesionist și un consumator, clauza propusă de către profesionist cu încălcarea obligației de transparență impuse prin dispozițiile alin.(1) poate fi considerată abuzivă doar pe acest unic temei.*

La o primă vedere, prezumția legală absolută de abuzivitate a clauzei contractuale din contractele încheiate dintre consumatori, al căror conținut nu este clar, ar putea fi considerată drept salutară.

Însă, în urma verificării posibilităților de aplicare în practică a acestui text legal, putem conchide că acestea pot duce la concluzii contradictorii și la aplicarea neunitară a legii; pe de altă parte, aceste prevederi normative sunt în contradicție cu ideile directoare ale Directivei 93/13/CEE.

Aceasta deoarece instituirea unei prezumții între faptul că o clauză din contractele încheiate între profesioniști și consumatori este abuzivă dacă aceasta este neclară reprezintă, de fapt, o extindere a aplicabilității dispozițiilor adresate protecției consumatorilor și la clauzele contractuale care nu creează un dezechilibru semnificativ între părțile contractului, deși ar putea fi considerate neclare, pe când dacă s-ar aplica dispozițiile prevăzute de Directiva 93/13/CEE, caracterul neclar al unei clauze nu ar fi suficient pentru ca aceasta să fie considerată ca abuzivă.

Considerăm că o asemenea manieră de transpunere a Directivei 93/13/CEE contravine considerentelor pentru care a fost impusă și textului art.8 din cadrul acesteia, care prevede că statele membre pot adopta sau menține cele mai **stricte dispoziții compatibile cu tratatul în domeniul reglementat de această Directivă**, pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție, întrucât aceasta nu este compatibilă cu Directiva amintită anterior, deoarece elimină în mod indirect una dintre cele trei trăsături definitorii ale unei clauze abuzive – cerința ca aceasta să creeze un dezechilibru între drepturile și obligațiile părților contractante.

Spre exemplu, recent Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a pronunțat în cauza C-621/17 (*Gyula Kiss vs CIB Bank Zrt.*) [2], în care a răspuns la următoarele două întrebări preliminare adresate de Curtea Supremă de Justiție din Ungaria:

„Cerința privind redactarea clară și inteligibilă, prevăzută [la articolul] 4 alineatul (2) și [la articolul] 5 din Directiva [93/13], trebuie interpretată în sensul că, în cadrul unui contract de împrumut încheiat cu consumatorii, aceasta este îndeplinită în cazul unei clauze contractuale care nu a fost negociată individual, care prevede cu exactitate cuantumul costurilor, al comisioanelor și al altor cheltuieli (denumite în continuare, împreună, «costuri») în sarcina consumatorului, precum și metoda de calcul al acestora și momentul la care trebuie achitate, dar care totuși nu specifică serviciile concrete care reprezintă contraprestația acestor costuri, sau trebuie interpretată în sensul că un contract trebuie să indice de asemenea serviciile concrete respective? În acest din urmă caz, este suficient ca conținutul serviciului prestat să poată fi dedus din denumirea costului?”

Articolul 3 alineatul (1) din Directiva [93/13] trebuie interpretat în sensul că clauza contractuală utilizată în speță cu privire la costuri, care nu face posibilă identificarea în mod neechivoc, pe baza contractului, a serviciilor concrete prestate în schimbul acestor costuri, provoacă, în detrimentul consumatorului, contrar cerinței de bună-credință, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract?”

La prima întrebare adresată Curtea de Justiție a Uniunii Europene a răspuns că: „*Articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie exprimată în mod clar și inteligibil nu impune că acele clauze contractuale care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale cuprinse într-un contract de împrumut încheiat cu consumatori, precum cele în discuție în litigiul principal, care stabilesc în mod precis cuantumul costurilor de administrare și al unui comision de acordare care urmează să fie suportate de consumator, metoda lor de calcul și data de exigibilitate a acestora, trebuie să detalieze de asemenea toate serviciile furnizate în schimbul sumelor în cauză*”.

La a doua întrebare Curtea de Justiție a Uniunii Europene a răspuns că „*Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală precum cea în discuție în litigiul principal, referitoare la costuri de administrare a unui contract de împrumut, care nu permite identificarea fără ambiguitate a serviciilor concrete furnizate în schimbul acestora, nu creează, în principiu, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract în detrimentul consumatorului, în contradicție cu cerința de bună-credință*”.

Pe cale de consecință, dacă am aplica în mod direct prevederile art.1071 din CC RM modernizat la situația de fapt ce a stat la baza formulării întrebărilor preliminare de către instanța de trimitere, am ajunge la concluzia că din moment ce clauzele contractuale erau insuficient de clare, acestea erau considerate abuzive.

Față de aceste considerente ce au precedat, putem trage concluzia preliminară că există o situație de divergență între prevederile naționale, Directiva 93/13/CEE și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

În vederea clarificării modului de soluționare a acestei stări de divergență, considerăm că ar urma să facem trimitere la o serie de hotărâri relevante ale Curții de Justiție a Uniunii Europene care stabilesc modul de aplicare a dreptului european în situații similare.

Astfel, încă din anii 1963 și 1964, Curtea de Justiție a Comunităților Europene a statuat principiile **aplicării imediate și directe și cel al priorității aplicării dreptului comunitar** (Deciziile Van Gend en Loos – 5 februarie 1963 și Costa/Enel – 15 iulie 1964) [3]. Aceste principii nu sunt încă preluate de Constituția Republicii Moldova, însă ele se pot stabili pe cale indirectă, din interpretarea art.8 alin.(1) din Constituția Republicii Moldova, care prevede: „*Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional*”.

Acest principiu a fost declarat de Curte ca „**inerent sistemului Tratatului**”, în cauza C-160/01 Mau CJ I-4791 [4], **el nu presupune** că prevederile unei directive trebuie să îndeplinească criteriile speciale cerute de efectul direct pentru a putea fi invocate în instanță: claritate, precizie, necondiționalitate.

În cauzele C-397-403/01 *Pfeiffer vs Deutsches Rotes Kreuz* și 262/88 *Barber vs Guardian Royal Exchange* [5], Curtea de Justiție a statuat ca **obligatia de interpretare se aplică sistemului juridic național ca întreg, și nu doar legislației specifice**, amplificând în acest mod încurajarea adresată instanțelor naționale de a interpreta prevederile dreptului național astfel încât să respecte termenii directivei.

În cauza *Oceano Grupo Editorial vs Rocio Murciano Quintero* C-240-244/98 [6], prin hotărârea adoptată Curtea de la Luxemburg arată că instanța națională ar trebui să „favorizeze” interpretarea dreptului național în lumina directivei.

Concluzii

În urma cercetării efectuate asupra acestei probleme, putem stabili faptul că o reglementare similară celei propuse de art.1071 alin.(2) CC RM modernizat tinde să schimbe în mod simțitor condițiile în care se poate reține caracterul abuziv al clauzelor contractuale.

Din punctul nostru de vedere, o asemenea reglementare ar putea crea o situație de divergență între reglementarea națională în discuție și normele europene, având în vedere și jurisprudența consacrată a Curții de Justiție a Uniunii Europene încă de la începutul celei de a doua jumătăți a secolului trecut, dar și recenta hotărâre pronunțată de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în Cauza *Gyula Kiss vs CIB Bank Zrt*, la care am făcut trimitere pe larg anterior.

Considerăm că o asemenea situație de conflict normativ ar trebui să fie evitată, întrucât acesta contravine atât angajamentelor asumate prin Acordul de Asociere a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, cât și Constituției Republicii Moldova.

Este puțin probabil să ajungem în situația declanșării unei proceduri de infringement cu privire la situația particulară a Republicii Moldova din cauza acestei prevederi. Însă, în vederea asigurării unei convergențe normative sporite și pentru asigurarea unei armonizări a legislației naționale cu legislația europeană, apreciem că ar fi benefică ajustarea textului legal în sensul eliminării sintagmei „*poate fi considerată abuzivă doar pe acest unic temei*” de la finalul alineatului (2) din art.1071 CC RM modernizat, aceasta fiind înlocuită cu prevederea „*poate fi considerată abuzivă în situația în care creează un dezechilibru între drepturile și obligațiile părților*”.

Considerăm că acest lucru nu poate fi considerat drept o diminuare a apărării drepturilor consumatorilor din Republica Moldova, întrucât, în esență, clauzele abuzive se rezumă la faptul că produc o stare de dezechilibru contractual în defavoarea consumatorilor din cauza că acestea au fost impuse de către profesionist prin refuzul de a negocia alte modalități de stabilire a înțelegerii în termeni contractuali sau a fost redactată în mod lacunar pentru a induce în eroare sau a fi interpretată în favoarea profesionistului. Or, în ambele cazuri, indiferent de modul în care au fost stabilite, este esențial rezultatul negativ al acestor clauze pentru interesele consumatorilor și nu modul în care acestea au fost stabilite.

Referințe:

1. Anexa IV la Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, din 27.06.2014. Disponibil: https://mei.gov.md/sites/default/files/legislatia_nationala_de_armonizare_in_domeniul_protectiei_consumatorilor.pdf
2. Hotărârea CJUE din 3 octombrie 2019 (Cauza C-621/17). Disponibil: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218628&pageIndex=0&doclang=ro&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2282645>
3. Decizia CJCE din 05.02.1963 (Cauza 26/62). Disponibil: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0026-1962-200802142-05_00.pdf Decizia CJCE din 15.07.1964 (Cauza 6/64) Disponibil: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0006-1964-200802145-05_00.pdf
4. Decizia CJUE din 15.05.2003 (Cauza C-160/01) Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62001CJ0160&qid=1585557168214&from=RO>
5. Decizia CJUE din 05.10.2004 (Cauzele conexate C-397/01 și C-403/01). Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62001CJ0397&from=EN>
6. Decizia CJUE din 27.06.2000 (Cauzele conexate C-240/98 – C- 244/98). Disponibil: <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=61998CJ0240&lang1=ro&type=TEXT&ancre=>

Date despre autor:

Mircea GROZAVU, doctorand, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: grozavumircea@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1485-2944

Prezentat la 03.04.2020